

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Кенгеш

Правительстволу комиссияны Дмитрий Медведевни башчылыгъында бардырылгъан жыйылыуунда Къабарты-Малкъарда саулу къакълауны айнытыуда иги жанына тюрлениуле болгъаны белгиленгенди

Тюнене **Юрий Коков** Шимал-Кавказ федерал округну Социальный-экономика айныуу жаны бла правительстволу комиссияны жыйылыууна къатышханды эмда сёлешигенди. Анда Шимал Кавказда саулу къакълауға себеплик этиуню амаллары сюзюлгенди.

Жыйылыууну Россей Федерацияны Правительствосуну Председатели **Дмитрий Медведев** ачханды эм бардыргъанды. Бёлюмде болумгъа хар жаны бла да багъа бичип, премьер-министр, федерал министрстволаны бла ведомстволаны башчылары, округну субъектлерини оноучулары демография болумну андан ары игилендириу, бийик технологиялы медицина бла тынгылы жалчытуу, уста эмда билимли кадрла хазырлау жаны бла мадарланы андан ары кючлендире барыргъа кереклисин чертгенди.

Россеини саулу къакълау министри **Вероника Скворцова** Къабарты-Малкъарны «биринчи болушлукъ берген медицина организацияла жаны бла дефицит» болмагъан регионлары санында, дарман препаратланы алыу тап къуралгъан экеуленни арасында айтханды. Жангы амалла

дарманланы хайырлануучулагъа не къадр терк жетдириге, аланы багъаларын азайтыргъа, бу иште хыйлалыкъла болдурмазгъа онг бергенди. «Битеу бюджетлени да ахчаларын аяр эмда дарманланы багъаларын тап халгъа келтирир ючюн, дарман препаратланы бир жерден алыуу амалына кечерге керекди. Бусагъатда алай жа-

ланда Къабарты-Малкъар бла Ставрополь край этгенди», - деп белгилегенди министр.

Юрий Коков а кесини сёлешиуунде ырыскы-техника онглыны кючлендириуге артыкъда уллу эс бургъанды. Экономикада халгъа да къарамай, арт эки жылны ичинде терк медицина болушлукъ берген станцияланы санитар транспортлары 70 процентге жангырылгъандыла, саулу къакълауу уллу объектлерини, элдеде ФАП-ланы (фельдшер-акушер пунктланы) къурулушлары андан ары бардырыладыла. Врачланы усталыкъларын ёсдюруге, даражалы медицина арала бла байламлыкъла къурауға энчи магъана бериледи. Аталары айтылгъан специалистлени къатышыулары бла окъутуу курсла, мастер-классла къурау тереге айланганды. Аны бла бирге, деп чертгенди Коков, проблемала да аз туюлдуле. Аланы кетериуню амалларын жууукъ заманлада федерал ара бла бирге излерге тышерикди.

КЪМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну пресс-службасы

МАГЪАНАЛЫ ТЕМА

Закон социальный тенгликни тохташдырыргъа себеплик этерикди

КЪМР-ни Парламенти «Къабарты-Малкъар Республикада налог базаны тохташдырыр мурат бла адамланы ырыскыларына налогу объектлени кадастр багъасына кере телеп башлауу болжалыны юсюнден» законну къабыл кёргенди. Документни энчиликлерини эмда магъанасыны юсюнден Бюджет, налогла эм финансла жаны бла комитетни башчысы Михаил Афшагов бла ушакъ бардыргъанбыз.

- Михаил Галимович, законну магъанасы недеди эмда ол не мурат бла жарашдырылгъанды?

- Ол 284-ФЗ номерли федерал закон кючуне киргени бла байламлы хазырланганды. РФ-ни Президенти Владимир Путин анга 2014 жылда 4 октябрьде къол салгъанды. Алай бла РФ-ни Налог кодексине «Адамланы ырыскыларына налогу юсюнден» жангы статья кийирилгенди (32-чи номерли). Тюрлениуле уа объектлеге налогу аланы кадастр (рынок) багъаларына кере салынырыкълары бла байламлыды. Андан сора да, законда РФ-ни битеу субъектлери да 2020 жылгъа дерри бу системагъа кечерге керек болгъанлары белгиленеди.

Алай бу документни баш магъанасы адамланы боюнларына салынган телуелени кёбейтиу туюлдо. Ол социальный тенгликни тохташдырыргъа себеплик этерикди. Башхача айтханда, кеслерине къалала ишлегенле бла бир отулу фа-

тарланы иелери этген телуеле тенг болуукъ туюлдуле. Закон «байлыкъга налогу» жашауда бардырыуу бир атламыды.

- Документ кючуне 2016 жылда 1 январьда кирликди. Адамла этген телуеле къалай тюрленирикдиле?

- Закон ишлеп башлагъандан сора, объектлеге налог аланы

инвентаризация багъаларына угъай, жеринден телдирилмеген объектлени къырал кадастр эсебинде болгъан тарихлеге кере саналлыкъды. Аланы ёлчегин а муниципалитетле тохташдырыкъдыла. Былайда жер-жерли органлагъа аны нольгъа дерри тышюруге неда 0,1 процентден 0,3 процентге дерри кёбейтирге эркинлик берилгенин айтырыкъ эдим.

Дачалада, бахчачылары биригиулеринде ишленген мекамла эмда энчи юйле да жашау журтлагъа саналадыла. Законда налог теленирик объектлени тизмесине машина салынган жерле, битдирилмеген къурулушла жокъдула. Андан сора да, жангы налог белгиленген квантацияла 2017 жылда келип башларыкъларын да чертирик эдим.

- Объектлени кадастр багъаларына кере налог база къалай къуралады?

- КЪМР-ни Правительствосу 2013 жылда 10 декабрьде къабыл кёрген 321-ПП номерли бегимде республикада жеринден телдирилмеген объектлени кадастр багъалары тохташдырылыпды. Налог базагъа уа хар объект да кийириледи, аланы кадастр багъалары уа налог кезиуде, башхача айтханда, хар жылдан да 1 январьда саналлыкъды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Алгъышлау

«Просвещение» китап басмагъа -85 жыл

Белгили «Просвещение» китап басма къуралгъаны 85 жыл болгъанды. Аны ол юбилеи бла Къабарты-Малкъар Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары - КЪМР-ни билим бериу, илму эмда жаш телюню ишлери жаны бла министри **Нина Емузова** да алгъышлагъанды.

«Иги кесек жылны къыдыргъанлыкъга, издательство окъуу китапла чыгарууну ахшы терелерин унутмагъанды, аланы андан ары бардырады. Россейде билим бериуге хайырлы ишигизде жетишимли болуругъузну, айнырыгъызны, жашнарыгъызны сыйгеними билдиремел!» - деп айтылады министрни алгъышлау сёзюнде.

Жазыпыу - 2016

«Заманны» -

хар таулу юйюрге

Хурметли окъуучула!

«Заман» тарыхыбызны ачыкълауу, культура-бызны айнытуу, тилибизни, одет-терелерибизни сакълауу дайым къайгысын кёредди. Дагыда жаш телюню ахшы юлголеде юйретиуню, ол адепли, окъуулу, хунерли болуп ёсюуню баш борчуна санайды.

Алайды да, жазылыгъыз, алыгъыз, окъугъуз ана тилибизде чыкъган газетни. Анда басмаланган материалла бла сабийлеригизни, туудукларыгъызны шагъырей этигиз. Ийнаныгъыз, ол хар таулу юйюрге жангыз да игилик келтирилдикди.

«Заман» газетни редколлегиясы.

Бизни индексибиз - 51532

Закон социальный тенгликни тохташдырырга себеплик этерикди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

- Адамланы ырысхыларына налогдан этилген тыйыулары (вычет) юсеринден да айтсагыз эди.

- Налог кодекс аланы хар объектке да салады. Сёз ючюн, фатарны битеулю кенглигинден 20 квадрат метрине, отода уа 10 квадрат метрине налог салындайды. Энци жашау журтну налог базасы уа 50 квадрат метрге азайтылады. Комплексе уа, анга бир жашау журт окуяна кире эсе, аны кадастр багъасы бир миллион сомга азайтылады. База ёлчөм а объектини кадастр багъасыны 0,1 процентинде тохташдырылганды. Алай 300 миллион сомдан багъалы объектке уа ол 2 процент боллукду.

- «Адамланы ырысхыларына налогу юсюнден» законда льготала уа бармыдыла?

- РФ-ни Налог кодексини биринчи эм экинчи кесегини 12-чи эмда 85-чи статьяларына кийририлген тюзетиулеге кёре, битеу льготала да саклангандыла. Жаланд ол бир объектке бериледи. Сёз ючюн, льготала тыйышлы адам аны бир фатарга, неда бир юйге хайырланьрга эркинди. Андан сора да, муниципалитетле ёлчөмни азайтырга неда башха льготала тохташдырырга да боллукдула.

- Объектлерини кадастр багъасына бюсюремегенле, аны терге санагъанла уа не этсинле?

- РФ-ни башха субъектлерини сынаулары кёргозгенлерича, алай шартла да бардыла. Ырысхыларына кадастр багъаларын терге санагъанла уа сюдге берип, аны жангыдан санатырга эркиндиле. Алай республиканы онучулары жер-жерли самоуправление органла бла бирге кадастр багъаланы тапландырыу жаны бла иш тамамлайдыла. Алай бла быллай даулашла не кьада уа болурча этилликди.

- Муниципалитетлени бюджетлерине кьаллай бир ахча жыйылгыгы уа тергелгенмиди?

- Жер-жерли власть органла уа налога льготала салырга эркинлик берилгени бла байламлы алыкьа фйддаланы санарга онг жокьду. Андан

сора да, ол адамланы дисциплиналарына, налог органланы ишлерине кёре да кьураллыкьды. Кьалай-алай болса да, налог кадастр багъалага кёре саналып башласа, жер-жерли бюджетлени фйддалары кёбейрикдиле.

- Ушагыбызны ахырында уа сиз башчылыкь этген Комитетни юсюнден да сорурга суюме. Жылны ичинде депутатла кьаллай ишле тамамлагъандыла. Сиз оюм этгенден, аладан артыкьда магъаналыла кьайсыладыла?

- Комитет асламында республикалы бюджет эмда борчлу халда страхованияны жер-жерли бёлюмюню бюджетни кьалай толтурулганын сюзеге борчлуду, ол санда документле тюзетиуле болжалдан кеч кьалмай кийририлери да жалчытабыз. Жылны аллындан бери уа республикалы бюджетте тёрт тюзетиу этилгенди. Асламында тюрлеуле фйддаланы тергеу, анга федерал арадан берилген ахчаны кьошуу, финансланы аюу бла байламлы эдиле.

Парламент бла Правительство бирге республикалы бюджетни фйддасын кёбейтиуге бурулган законланы жарашдыргъанларын эмда аланы жашауда бардыргъанларын, гражданданы бир-бир кьауумларына льготала беруу жаны бла праволу актланы чыгьаргъанларын да белгилерик эдим. Законла чыгьарыуу органы 5-чи чакьырылууну депутатлары уа ол жаны бла беш законну кьабыл кёргендиле, аланы бизни комитет хазырлагъанды. Ала жашауда бардырылсала, хар жылдан да бюджетге кьошакь халда 200 миллион сом тьошерикди.

Контроль жаны бла иш да магъаналыды. Аны чеклеринде Контроль-эсплеучю палата организацияланы, жер-жерли власть органланы ишлерин тинтгенден сора белгили берлин шартла, бюджет хайыры толтурулганы бла кьалгъанды да сюзюледиле. Жылны аллындан бери уа комитетни 7 кенгертилген жыйылыуу болгъанды. Алада Контроль-эсплеучю палата бардыргъан 29 тинтиулен шартларына кьаралгъанды.

Бюджет сферда законла терк-терк

алышынадыла. Аны ючюн а Бюджет, налога эм финансла жаны бла комитетте федерал законланы бла РФ-ни субъектлеринде депутатланы законодательный башламчылыкьларыны уллу кьауумун тинтирге да тьошеди. Быйыл биз 200 документге кьарап, алага тийишли эсгертиуле этгенбиз.

- Депутатла келир жылны баш финанс документин сюзюп башлагъандыла. Аны пленар жыйылыууга чыгьарьдан алгьа кьаллай иш тамамланганы юсюнден айтсагыз эди.

- «КьМР-ни 2016 жылгьа эмда 2017-2018 план кезиуге бюджетни юсюнден» законну проекти КьМР-ни Парламентини кьарауна берилгенди. Бюджет законлага кёре, Парламентни Председатели Татьяна Егорова аны тинтиуно графигин кьабыл кёргенди. Ол битеу комитетлеге, министерстволарга, ведомстволарга, районланы бла шахарланы администрацияларына, жамауат организациялага да берилгенди.

Депутатла Правительство бла бирге бюджетни нулевой окуяда сюзгенлери да магъаналы ишди. Бюжюнкюде уа законла чыгьарыуу органда профильли комитетлени бирикдирилген жыйылыулары бардырыладыла, алага битеу жууаллы органланы келечилери да чакьырыладыла. Алай бла документ ал кезиуде окуяна не жаны бла да тинтилип, даулашланы, ангылашынмагъан затланы азайтырча мадарла этиледиле.

18 ноябрьде уа келир жылны бюджетни жамауат тынгылаулада сюзюллюкдю. Анда этилген предложенияла бла эсгертиуле да жангыдан тинтилликдиле.

Кьысха айтханда, келир жылны бюджетни республиканы социально-экономика болумун айнытыууга, адамланы кьолайлыкьларын игилендириуге бурулду. Кьыралда экономика болум артыкь доон болмагъанына да кьарамай, битеу социальный борчла толтурулукьларын шарт айталлыкьма.

Люба БАТЫРОВА.
КьМР-ни Парламентини
пресс-службасы.

Документле

«Кьабарты-Малкьар Республиканы 2015 жылгьа эмда 2016, 2017 жылланы план кезиуоне республикалы бюджетини юсюнден» Кьабарты-Малкьар Республиканы Законна тюзетиуле кийириуно юсюнден» Кьабарты-Малкьар Республиканы Законну юсюнден Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламенти бегим этеди:

1. «Кьабарты-Малкьар Республиканы 2015 жылгьа эмда 2016, 2017 жылланы план кезиуоне республикалы бюджетини юсюнден» Кьабарты-Малкьар Республиканы Законна тюзетиуле кийириуно юсюнден» Кьабарты-Малкьар Республиканы Законун кьабыл кёрюрге.

2. Бу Законну Кьабарты-Малкьар Республиканы Башчысына кьол салдырыр эмда халкьга туура этер ючюн жиберирге.

3. Бу Бегим кьол салынган кюнден башлап кючюне киреди.

Кьабарты-Малкьар Республиканы Парламентини Председатели Т.ЕГОРОВА

Нальчик шахар,
2015 жыл 29 октябрь,
№334-П-П

Ыспас

Байрамны кьураарга болушханлага - махтаулыкь

Тарых эм культура эсгертемелени сакьлауга себеплик этген «Кьай-сыннга жюз атлам» фондну келечилери КьМР-ни Правительствоуна, Культура министерствоуа эмда Чөгем районну администрациясына эмда башхалага да «Кьайсыннга жюз атлам» деген мемориал комплексни биринчи бёлюмюн кьууанчы халда ачугьа хазырлануу эмда байрамны бардырыуга уллу болушлыкь этгенлери эчюн жүрек ырызлыгыбызны билдиребиз.

Проектни башчысы
Тетуулары Хадиси.
Фонду председатели
Мечиланы Люба.

Тынгылаула

Бюджет тинтилликди

2015 жылда 18 ноябрьде КьМР-ни Парламентини мекьамында «Кьабарты-Малкьар Республиканы 2016 жылда эмда 2017-2018 план кезиуде бюджетни эмда Борчлу халда медицина страхованияны жер-жерли фондуну 2016 жылда эм 2017-2018 план кезиуде бюджетни» деген темага жамауат тынгылаула бардырылыкьдыла. Жыйылыу 10 сагьатда башланьрыкьды.

Аккредитация бла байламлы соруулары болгъанла бу телефон номерге сёлеширге боллукьдула: 40-45-29.

КьМР-ни Парламентини
пресс-службасы.

ОНОУЛАШУУ

Энтта да сёз санитар-экология халны юсюнден баргъанды

КьМР-ни Табийгьат байлыкьла эм экология министерствоу Прохладна районну жер-жерли администрациясында кенгеш бардыргъанды. Сёз анда муниципалитетни тийресинде санитар-экология болумну юсюнден баргъанды, деп билдиргендиле ведомствону пресс-службасындан. Жыйылыууга сейирлери болган органланы, жер-жерли администрацияланы эмда кир-кипчикни ташуу бла кьорешген биригуулени келечилери кьатышхандыла.

Министр Биттийланы Хаким районда шахарланы бла эллени тийрелерин кезиуден-кезиуге угьай, хар кюн сайын тазалап турурга тийишли болгъанын чөртгенди. «Тургъан жерини тазалыгына хар ким да уллу кёллю болмазга керекди», - дегенди ол.

Аны орунбасары Олег Коновалов Прохладный шахарда бла элде санитар болумну юсюнден доклад этгенди. Кемчиликлени жашыра турмай, ол юйюден чыкьгъан кир-кипчикни кетериу жаны бла ишни да тийишлисича кьураарга кереклисин белгилегенди. Багушну эркин этилмеген жерлеге тёгюну тохтатырга, ол тийреледе, ботюнда кьоркьууу затла (пластик, полиэтилен,

эски чархла, жаула, бояула) атылган жерледе от салырга жарамагъанын юсюнден айтханда, докладчы мында бу жаны бла энтта да этер иш аслам болгъанына эс бургъанды.

Росприроднадзорну Кьабарты-Малкьарда бёлюмюно таматасы Асанланы Зейтун предпринимательлеге эмда предпритиялага бла организациялага тегерекдеги кьудуретге заран

салгъанлары ючюн тазир телериклерин эсгертенди. Правону кьоруулачу ведомстволаны, билим беруу учреждениеланы келечилери да бардыргъан ишлерини эсеплерин туура этгендиле.

Министр ахырында быллай тьобешиуле республиканы битеу муниципалитетлеринде боллукьларын билдиргенди.

Бизни корр.

Предпринимательликни школу

Социальный бизнесни жашырынлыкларына туюнганда

Социальный сферада инновациялары арасында 12 ноябрьде КЪМР-ни Социальный предпринимательликни школун биринчи болуп бошаганлагга шагъатлык кыагытла берилгенди. Анга аталган кыуанчылы жыйылыгы аны тауусхан 60-дан аслам адам кыатышканды. Аланы Социальный сферада инновациялары арасыны (ЦИСС) директору Гуппойланы Тимур алгышлаганды. Ол предпринимательни хар бирине да ишин жетишмил бардырына билим берилгенин чертип айтканды.

КЪМР-ни Экономиканы айнытуу министрствосуну предпринимательни информация-методология бла жалчытууну бөлүмюню таматасы Фатимат Абазова уа бизни республикада социальный предпринимательликни айнытууну мағанасы бек уллу болганын, анга уа ЦИСС тийишли кышумчулык этгенин белгилегенди.

Андан сора кычууну жумуш башланганды. Школга жюрюген 61 адамга социальный

предпринимательликден билим алганыларына шагъатлык этген документле берилгенди. Эки айны ичинде ала социальный сфера эмда социальный предпринимательлик не болганын, башламчылыкларын жашауда бардырыну амалларына, энчи иели ишин башлауну мурдорларына туюнганда, бизнес-планла жарашдырыгы, бюджетни кыуаргы эмда бизнес бла байламлы кеп башха жоруклагга юйренгенди.

Шагъатлык кыагытла алганылары атларындан жетишмил социальный предприниматель Надежда Уханова селешгенди. Ол школда бек кеп зат билгенин эмда энди аны ишинде хайырланганын айтып, учрежденияны башчыларына жюрек ыразылыктын билдиргенди. Владикавказда предпринимательни конкурсларына да кыатышканын, анда да КЪМР-ни Социальный предпринимательликни школуну юсюнден уллу ёхтемлик бла айтканын да эске салганды. Школга жюрюгенлени атларын-

дан бу проектни кыуарганылары барысына да ыспас этгенди.

Марина Тотоонова да Школда окууту бийик даражада бардырылганын, тренерле чынтыгы устала болганыларын чертгенди. Солтанланы Айшат а ол мында алган билим аны ишине уллу себептик этгенин, школу бла араны директору Гуппойланы Тимурну профессионализмдиги керти окуна бийик болганын белгилегенди.

Окууну бошаганла дагы ала алагы танышыгы, шүёхла, компанияла да табаргы онг чыкыгы аны ючюн да ыразылыкларын билдиргенди. Преподавательле уа сохталарын суйгенди, ол себепден аладан айырылыгы алагы кыйын болганын айтканды.

Кеп да бармай Социальный предпринимательликни школуна жангы сохтала келдикди, алгынлыкыла уа алагы кеслерини сынауларындан юлюш этерикди.

УЮЮПЛАНЫ Галина.

АНГЫЛАТЫУ

Эркинликсиз бир терекни да кесерге жарамайды

Нальчикде тереклени нек кетересиз деп муниципалитетни жер-жерли администрациясына адамла бир неча кере селешгенди. Аны ЖКХ эмда тапландыруу управлениясындан билдиргенлерине кере, шахарны тийресинде не тюрлю битим да ёссюн, аны жеринден кетерти ючюн, администрациядан эркинлик алыгы керекиди. Алай ол кесилди эсе уа, баям, аны сылтау болур эди. Терек тегерекге-башха кыоркыуу болса, ол тийреде тапландыруу ишле бардырылса, ол жерге энчи комиссия барып, тийишли оную этеди.

Кеси аллына, сорган-орган болмай, кесип кетериге уа бир кишини эркинлиги жокъду. «Аны этгенлеге тазир салынады, алайгы жангы терек орнатыгы борчлу этиледи», - дейдиле шахарны администрациясыны пресс-службасында.

Управление хар жыл сайын муниципалитетни тийресинде неча терек кетерилгенин тергейди. Анга кере келир жылга алай бирин орнатыгы оную этиледи. Сёз ючюн, былтыр тюрлю-тюрлю сылтаула бла 487 терек кетерилгенди. Ол жыл окуна 1395-си орнатылганды.

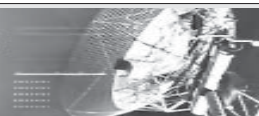
Быйыл а кетерилген бла орнатылган тереклени саны 333 эм 1144 болганды.

- Шахарны администрациясы жашил битимлени санын азайтмазгы, тегерек-башны да таза халда тутаргы кюрешеди, - дейди управленияны таматасы Анзор Ашабоков. - Анга деп кючкыры да аялмайды. Быйыл, сёз ючюн, юч скверде тапландыруу

эм жангыртуу ишле бардырылганды. Шахарны жашилдендируу эмда гюлле бла жасау концепциясы да тюрлендирилгенди. Алай не мадарла этилселе да, Нальчикни «жашил кийимин» саклауга дайым энчи мағна берилгенлей турлукъду, - деп кыошканды ол.

УЛБЛАШЛАНЫ Мурат.

Шимал Кавказ кюн сайын

Инвестиция программаны хайырындан

Дагыстанны Экономиканы айнытуу министрствосуну пресс-службасы билдиргенге кере, жылны ахырына республикада социальный мағаналы объектлен 18-си хайырланылыгы берилдикди. Ол санда 3 294 окуучугга жерлери болган беш жангы школ, Чапаево элде школда спорт зал да ачылыкдыла.

Аладан сора да, 2015 жылны аягына 9 сабий садны кыурулушларын тамамларга белгиленеди. Ала Махачкалада, Дербентде, Хасавюртда эмда Унцукул, Дахадаевск, Ахтынск, Дербентск, Лакск, Хасавюрт районла ишлене турадыла.

Дагыда Гуниб району алай атлы элинде багыу учрежденияны экинчи кесегини эмда Хунзах району Арани элинде поликлиникасы бла больницыны кыурулушларын бошаргы белгиленеди. Ол объекте республикалы инвестиция программага кере ишлене турадыла.

Жел электростанциялагы жерле тохташдыргандыла

Адыгеяда желни болушлугу бла ток алуу жаны бла проектлени жашауда бардырыгы деп юч майдан хазырланганды. Анга ачаны уа «Атомэнергомаш» бёллюкдю. Аны юсюнден ТАСС-ха Адыгеяны кыурулуш, транспорт, жашау журтла-коммуналы мюлк эмда жолла министрствосуну энергияны аяу эмда аны хайырланыуну кыйматлыгынын кеторюу жаны бла бёлүмюню таматасы Байзет Гутте билдиргенди.

- Бююлюкде Адыгеяда Энергетика министрство электрэнергияны желни болушлугу бла алырча мадарлагга юч майдан хазырлаганды эмда аланы РФ-ни жер-жерлени айнытууну планына кыошдырганды, - дегенин ол.

Битеу да 441 Мвт кючлери болган жел электростанцияла Шовген, Гиагин эмда Кошехабль районлада ишленирикдиле. РФ-ни Жел индустриясыны ассоциациясыны президенти Игорь Брызгуновну оюмуна кере, Россейде бек иги хазырланган ветропаркга «Шовгеновскийни» санаргы боллукъду. Аны кючу 144 Мвтха жетеди, деп кыошканды Гутте.

Ставропольчула ЖКХ ючюн

тёлеулерине субсидияла алыккыдыла

Ставропольну администрациясыны пресс-службасы билдиргенге кере, шахарчыла жашау журтла эмда коммуналы жумушла ючюн кахкыны төлереге субсидияла алыгы эркинликтерин хайырланыгы боллукъдула. Ол а ЖКХ ючюн телеулеге этген кзоранчылары битеулю фойдаларыны 22 процентинден аслам болган юйюрге бериледи.

Субсидия ставропольчула 6 айны ичинде төленеди, алай аны алыр ючюн ЖКХ-га борчлары болмазгы керекди. Шахарчыла айны биринчи жарымында юйюрно фойдасыны юсюнден справканы бла юйюно документлерин кёргозтселе, субсидияла ол айны 1-чи кюнүнден тергелип башланадыла. 16-сындан сора эмда айны ахырына дерикёргозтселе уа - келир айны 1-чи кюнүнден.

Хар юйюно кыатында - евроконтейнер

Ростовну Ленин районуно онуюлары бла «Таза шахар» ОАО-ну башчылары шахарда «Хар юйюно кесини контейнери» деген проектни жашауда бардырыгы умут этгенлерин билдиргенди. Аны мағанасын аты ангылатып турады: энчи иели юйюно хар бирини кыатында кир-кипчикни атарча орунла салыгы. Сынау халда бир неча орам алынганды, деп айтылады Ростовну администрациясыны информация-политика управлениясыны билдириуеде.

Былай башламчылыкны этгенле белгилегенлерича, ол орамлада жашаганла ыразылыкларын бергенден сора проект кюлгы алынырыкды. Аны багасыны юсюнден жук айтылмайды, алай уллу контейнер 7-8 минг сом тургыны уа белгиледи.

Краснодарда авиабазага төрт вертолёт кюннганды

Юг аскер округу Краснодар крайда аскер авиация базасына Ми-8АМТШ транспорт-аскер вертолётладан төртюсю кыошулганды. «Алгъараклада Бурятия Республикада авиация предприятие жангы техника алганды, андан сора аны 6 минг километрден аслам хауа жол бла турлук жерине жетдирилди», - деп айтылады билдириуеде.

Юг аскер округу пресс-службасында билдиргенлерича, бусагытта жангы вертолётланы хайырындан ЮВО-ну авиабазасыны аскер бёлүмлери Ми-8АМТШ-ла бла толусунлай жалчытылынгандыла.

УЧУНУУ

Жүрөккөн чыккыган назмула

Бусагата Гонина Воронеж областьда жашайды. Көп жыллы ичинде бизни республикада «Гипрозем» институтта тамата инженер болуп урунганды. Ол заман аллай эди. Кырал специалистлери кыйсы жерге да жиберип, иш бла жалчыханды. Валентина да аладан бири эди. Къабарты-Малкъарда кырк жылга жууук заманы жашап, сагынылган махкемеде ишлей, аны айнууна юлюшюн да кышханды.

Ма ол жылладан бери жүрөтөди Натифа орусла тишируу бла шүөлүккөнү. Ала экиси да юйюрлери бла общежитияда кыоншулукта да жашагандыла. Тынч, кыйын кюнлери да бар эди. Биюнюкде аралары узак болганлыккыга, байламлыккы юзмей, бир бирни жокылаганлай турадыла. Бу жол кыонакыга келгенде билгенди Валентина Степановна таулу тиширууну назму такыганды.

«Мен малкъарча аныламайма. Алай а танышкы орусча жазганларын окуганымыда, бек жаратханма. Ёз тилдегилеринден бирин-эксин газетигизде басмаласагыз, бек ыразы этериксиз, дегенди ол.

Кертиди, халккы арасында фахмулларыбыз келдиюле. Натифа бла ушагыбызны кезиуонде уа ол, поэзиядан сора да, жырларга, сурат ишлерге сыйгени да билгенбиз. Жыргы хунери уа, баям, анасындан

Бир күн «Заман» газетин редакциясына орусла тишируу Валентина Гонина келгенди. Биргесине жаш заманындан бери шүөлүккөн жүрөтөгөн Улбашланы Мухадинни кызы Чабдарланы Натифаны назмуларын келтиргенди. Ол Люсяны (таулу кызы нёгерине алай айтады) эрттеден таныганлыккыга, бу жаны бла аллай фахмусу болганын а билмегенди.

көгөн болур. Анасы Герюганы Хазинер сабийлери ууак заманда, аланы булжута, ариу ёноуу бла кыуандырганды. Халккы жырга бла чекленип кыалмай, кеси да такыганды. Андан сора да, эгечлеринден бири - Санитаны-намула, хапарла, жомаккыла жазарга хунери барды. Аланы кёбюсю «Заманда» бла «Мингитау» журналда басмалангандыла.

Улбашланы кызылары жаш заманында филология факультетте кирип, арта журналист болургыа сыйгениди. Школда бек иги окуганды. Ол жазган сочинениялары устала бирге жыйып, бирсилеге юлгө тутхандыла. Аны адабиятка, назму

тизерге сыймеклиги уа устасы Зоя Кишевадан келгенди, дейди.

Бийик билимин болмагыч, анлыккыга, орус, дуня классиклери, кесибизни жазычуларыбызны, позтлерибизни чыгармаларын окугунанлай турама. Адам бир затны сыйсе, ол аны кеси аллына билерге, юйренерге итинеди. Жаш заманымыда окумай кыалганым бек сокурамама. Университетте бир кыууу баллым жетмейди да, ары киралмайма. Бир жылны кыалсам, дуня юулук сунган эдим.

Алай бла онекинчи номерли училищедө повар усталыккыга юйренгенме. Ары бармай, юйде иги хазырланып, университетте

экинчи жыл кирсем эди, къадырым башка боллугуна ийнанама. Ол заманда аны манга айтып анылатыр адам да табылмаганды. Аны себепли жаш төлөгө, окугугу, бийик билим алыгыз деп насихат этерик эдим. Биюнюк былай болду деп, тиюнюлюк кыалмай, экинчи, ючюнчю жыл да жарарлыккы вузга кирирге, дейди ол.

Толу юйюрно анасы бу акылы сабийлери Ренатха бла Лианага да синдиргенди. Ала экиси да бийик билимли специалистледи. Москвада жашайдыла эм ишлейди. Жаш телевиденияда «Рен-ТВ» каналда дизайнер-оформительди. Кызы а кыан кыууучу станцияда урунады. Ол къаяланы да бек сөөди. 2013 жылда кыарындашы бла бирге Килиманджарога ёрлегенди. Папуа-Гвинеяда, Антарктидада вулканы жерге да мингенди. Москвада «7 вершин» деген клубну келечисиди. Аны мураты Эверестте чыгаргады.

Биюнюкде кеслери аллына назму жазып турганла асламдыла, алайла мындан ары ёмюрледе да болукдула. Аны алайлыккы жашау кёрюзте келеди. Натифа жазыуунда бегирек лирикага берилгендө кёрунеди. Мени кыолума туюгенлеринден «Ата журтум» деген назмусун сайлаганма. Аны сиз да жаратырсыз деп ойлайма.

Ата журтум! Жол жанында Кюн жылытхан ташынгма. Ол ташыгы туюбюне уа Кыумурсханга, кыуртунгма.

Тау төппеден, ыркы болуп, Кюн эриттен кыарынгма. Жерни тешип, кыйнап чыккыган Дарман гара сууунгма.

Бишип турган сабанлада Мирзеу бюртюкчююнгма. Тау кезинде жашил ёген Нарат терекчигингма.

Бийик кёкде учуп келген Кенг кыанатлы кыушунгма. Гыйы ташла ортасында Чагып турган юлюнгом.

Ата журтум! Саулуугумда Мен сени нюзюрюнгма. Ёлөк кетсем бир заманда Топурагынг, кюлюнгма.

Айхай да, бу тизгилден кесамат сёз айтырган кенгдемде. Кертиди, учара кыалган жерлери да болура. Аланы профессионал жазмаганды. Алай а ол бизни бай тилибизни кыалай айырланганына, тибийгытыбызны тамашалыгын суратлаганына сукыланарчады.

Илхам учундурганын, жашауу, кыатындагылыны сөөрге юйретгенин, тынгысыз да этгенин айта, таулу тиширууну жүреги, кёлю да жарыйды...

МОКЪАЛАНЫ Зукура.

ЖАШ ФАХМУЛА

Къарачайдан Алийланы Зауурну Мариин театрга чакыргандыла

Кыралны узак тийрелеринден чыгармачылык бла кюрөшгөн жаш адамлага ара шахарда жерлерин табарга кыйынды, дегенча оюмла жүрөйдюле. Алай жыйырма минг адам жашаган Къарачай шахардан 18-жыллык фахмулу жырчы Алийланы Зауур а Москваны бла Санкт-Петербургну кючюсюре къарачуларыны бла музыкантларыны кёллерине жеталганды. Кёп болмай а ол айтхылык Мариин театры Опералы жаш жырчыларыны академиясыны члени болганды.

Алай жетишимлеге кыалай жеталганыны юсюндөн Къарачай-Черкесни халккы артисти гитче ата журтуна келген кезиуонде «Российская газетаны» корреспондентине хапарлаганды.

«Мариин театрга эсимде болмай турганлай туюгенме. Санкт - Петербургда «Невские встречи» деген халккыла аралы конкурска кыатышып, аны лауреатына чыккыганма. Эришюню журинни башчысы (алга ол Мариинкада ишлегенди) сауыгаланы бергенден сора театрга царевич Фёдорну ролюнда кыарууну сынап кёр, деген эди. Партиураны алып, юйге кыайтып, юйренип төбирегенме.

Бир ай чаклы бир замандан ол адамны чакырууу бла Петербургда тынгылаулага келгенме. Алай бла, операда роль кыолу болуп, Мариин театры концертмейстерлери бла тынгылы ишлен башлаганма, - деп эсгереди Зауур.

Бу иш жаланда тап туюген кезиуонде эсебинденди деген а тюз туююлю. Провинциядан жашны жетишимлеге вокал жаны бла бардырган уллу иши себеплик

этгенди. Къарачайлы жырчыны биринчи устасы аны атасы Алийланы Хорлам болганды. Ол да Къарачай-Черкесни халккы артистиди.

«Хуу, атасы жашын махтаган төре жоккыду, алай букдурмай айтайым - мен аны аймаганма, бирси артистледен бла сохталарымдан эсе да кыатырак суроганма, - деп хапарлайды 70 - жыллык Хорлам Рамазанович. - Алай болмаса, сабий аллай аурулуккыну не хазна тартапыр эди: окуу, вокалдан дерсле. Къарачай шахардан Московский посёлкада искусстволаны школула да хар кюнден элтгенме. Анатолий Згонниковну башчылыккында «Сувенир» ансамбли бла сахнада кыарууну сынау, концерт иш, фестивалылага бла эришюмлеге кыатышыуу да кёп заманы алгандыла.

Сёзсюз, Алийланы Хорлам жашына уллу кыйын салганды. Бек башы уа - иш кёллюккө бла бийик искусствогыа кыулуккө этерге юйретгенди. Андан болур Алай улуну алтынчы классда окуй турганлай КъЧР-ни халккы артисти болганы да.

Биюнюкде ол Мариинканы хазна кыалмай постановкаларыны барысына да кыатышды. Аны бла бирге, жаш актёр усталыккыга, сахна тилге, италиялы э француз тилгеде да юйрөне турады. Театры солисти Алексей Стебленко вокалдан дерсле береди. Опералы жаш жырчыларыны академиясыны художестволу башчысы Лариса Гергиева да анга сак кёздөн кыарайды.

Андан сора да, Зауур кёп даражалы эришюлеге кыатышды. Аладан биринде ол Антонио Спадавкияны «Овод» операсындан Артурну ариясын, Газтано Доницеттини «Любовный на-

питок» операсындан Неморино романсны эмда Петр Ильич Чайковскийни «Евгений Онегинден» Ленскийни ариясын аламан ариу айтханды.

Ленскийни ариясы сыйген чыгармаларымдан бириди. Ол менича тенорлагыа деп жазылганды. Бу сыфат эмда жуууккыду. Былай алып кыарганда, Ленский - ол Пушкинни кесини прототипиди. Школда литературадан дерследе бизге баш жигит Онегинди, Ленский аны ауанасындады, деп анылатхандыла. Мен а Олганы сыйы - намысы ючюн Онегин бла дуэльге чыккыган поэтни

жаратама, - дейди Зауур.

Дуняда даражасы бийик болган театрга кыулугууну юсюндөн сорууга жаш артист былай жууулапканды:

«Биз эски мекядабыз. Анда уа Чайковский кеси кётюрулген агач лифт биюнюкде да ишлейди. Тёгерекде жаланда атлары айтылган адамла, Санкт - Петербургну бийик культуралы дворняларыны нюрлери да сезиледи мында. Жарсыуга, бош заманы болмайды. Аламан накышлы кёпоруле, Грибоедов каналны чугун асланларына терк салам берип, театрга чабама. Андады жашауум, къадырым да...»

Дагыда былай кыошады: «Спектакльни кезиуонде залны жанындан жууап сезимлени аныласан, кыалай аламан. Мында кыуанч, кёз жашла да бардыла. Не десек да, опера ол сёзю, макамны, жырчыны фахмусуну бла сыйдомлюлюккө жашырын келишюлюккөриди.»

«Мени оюмуна кёре, классика музыкага сыймеклики сабийликден айнытырга керекди, - дейди артист. - Сёз ючюн, Европада бла кыралыбызны уллу шахарларында алай этеделе. Аталары айтылган артисте Къарачай - Черкесде фахмулуукларын кёргөзторча мында уллу, ариу опералы театр ишленсе, бек сөөрик эдим.»

Николай ГРИШЕНКО.
«Российская газета Неделея».

Тюбешу

Поэтни от жагъасында эшитилген шатык тизгинле

Тетуу улу сёзюнде анга биле-клик этгенлеге, окъуулары кы-рарга болушанлагъа жюрек ыразылыгын билдире, энчи ООО «Книга» биригиуно таматасы Шауаланы Аминатны, аны ишчиси Таппасханланы Марямны, КъМР – ни Журналистлерини союзуну экинчиси Шауаланы Разиятны кыйынарларын белгилегенди. Жазычу Гадийланы Ибрагим а жаш адамлагъа Къайсын бла тюбешулерини юсюнден сейир эсгерулерин эшитдиргенди. Филология

илмуланы доктору Биттирланы Тамара, литературоведча, закийни поэзиясыны энчилигини, магъаналылыгын юсюнден хабарлагъанды.

Поэтни Биринчи Чегемде Юймузейини таматасы Къулийланы Фатима да къатышханды тюбешуе. Ол бу ишни төрели этген устазлагъа, окъучулагъа, башхалагъа да ыразылыгын айтханды. Тырныаузуно экинчи номерли школуну директору Гулийланы Ханали, устазлары Батырбийланы Светлана,

Бу кюнде Къулийланы Къайсынны тууган журту Эл-Тюбюне, закийни арбазында Беш Тау Элли сабийлери назмула айтхандыла. Окъуула, поэтни тууган кюнүне аталып, мында бешинчи кере кыралгандыла. Байрамны «Къайсыннга жюз атлам» проектни башчысы Тетуу-ланы Хадис бардырганды.

Къудайланы Аминат, Гуппойланы Разият сохталарын хазырлап келип, Къулий улуну бай чыгъармачылыгын юсюнден сөлешгендиле.

«Нюр» журналны баш редактору, поэт Мусукаланы Сакият акылманни сабийлиги былайда этгенин, ол анасыны белляуларына, жырларына, биринчи жомагына да мында тынгылап, ёмюрлюк къаалагъа бла таулагъа кърап, Прометейини юсюнден назму тизгенин белгилегенди.

Ол кюн Эл-Тюбюне Быллым, Хабаз, Булунгу элледен, Чегем, Тырныаузу шахарладан да жашла бла кызыла жыйылган эдиле. Нальчикни 32-чи школуну окъучусу Гехов Искандерни уа бери апасы келтиргенди. Ол сабийлени араларында эмда гитче болгъанлыкыгъа, кёлден билип келген уллу назмусун чурумсуз, шатык окугъанды. Школну завучу Валерий Ревелис, ёсюп келгенлени ма былай заманларындын окуну уллу поэзиягъа кёллендирге керекди деп, таулу закийни чыгъ-

армачылыгын эмда жаратхан тизгинлерин эшитдиргенди.

Хабазчыла уа поэт аланы элдерине жоралап жазганын кёлден айтхандыла. Быллым элли школуну устазлары Атаккуланы Фатима бла Езденланы Жена да сөлешгендиле. Экинчиси уа Къулий улугъа атап кеси кырагъан назмуну да окъугъанды. Тюбешу жыр-макъамдан да кыруу тойюл эди. Чегем шахарны сабийлери жыйылганлагъа поэтни сёлерине тагылган жырны саугъа этгендиле.

Кёлденден келген Энейланы Мадина уа, Къулийланы Къайсынны чыгъармачылыгын бла биринчи кере къалай шагъарейленгеннин айттып, мудах, кыуанч конлеринде да ол ёмюрлюк кыйматлагъа къатлап къайтып турганын чертгенди. Алай бла, кюнню суууклугунда да къарамай, байрам унутулмазлык, жарык халда озганды.

ГАБОЛАНЫ Разият.

ТАУРУХ

Аманлыкъчыны эки юлюшю башына жау

Бир да болмагъанча жарыкъ кюн жашыракъ киши, тау элени бирини тюбюнден кирип, садакъа жыйып тебирейди. «Келгенме мен сизге, болушургузуно билеме. Игилик этсегиз да – кесигизге, аманлыкъ этсегиз да – кесигизге», - деп, бир юйден бирсиге кире, айланады. Алай эте, элли кыйырында къабакъ эшиклери да эмен къангадан жонулган бир бёкем ишленген мекяны арбазына киреди. Сора айтычусун, жыр макъамгъа келтирип, юйдегилене эшитдирди: «Киргенме сизни ариу арбазыгызга. Берекетден толсун гёзенгиз! Игилик этсегиз да – кесигизге, аманлыкъ этсегиз да – кесигизге».

Ол заманда къоллары да ун жугъу болуп, аланы да ёрге тутханлай, болмагъанча бир чырайлы юй бийче чыгъады. Садакъачы, айтычусун айттып, тишируну сыфатына сукълап, не этеригин сакълайды. Ол да, анга бюсюреп: «Быллай жигер киши, уллу арткакъла-ны да кётюргенлей, уялмай, садакъа тилейди, игилигин да, аманлыкъгын да манга береди, ашагъан а кеси этерикди. Алай эсе, керейим...», - деп оюмлайды.

Сора: «Мен бусагъатда гыр-жын бишире турама. Сен элли

башына барып къайтыргъа, хазыр боллукъду», - дейди.

Садакъачы элли башына дери барып, арткакъла-рын толтуруп, артка, таныгъан арбазына къайтады. Юйню бийчеси аны келгенин кёрюп, быстыргъа чёргеп, таба гыр-жын къалачны келтирип, толуп тургъан хуржунланы башына салып, бурулуп кирип кетеди.

Тилекчи, элден чыгып, тау тарындан ётеди. Бара-бара сууну боюнунда солур мурутха киреди. Арткакъларын ташлагъа салып, къол-бет жууады. Ол сагъатда тюбюнден, бир къауум ирикни сюргенлей, жуугер кёйчю чыгъады. Малла суугъа чабадыла. Сюрюучо да, садакъачыны къатына келип, салам береди. Ызы бла: «Эрттенликден бери келеме, ауузум толу аш ашамай. Сени къапчыкъларынгда аш барча кёрюнеди. Манга андан ёзденлик этсенг, сууаплыкъ алырса», - деп къошады.

Факъыра анга жууап орунуна: «Игилик этсенг да – кесинге, аманлыкъ этсенг да – кесинге», - деп арткагъына узалып, андан акъ быстыргъа чёргелип тургъан гыржынны чыгъарады. Аны сындырып, жартысын сюрюучоге береди.

Ол а: «Ой, жойюсхан, сау бол! Бу къалач мени ачлыгъ-

ымы кесерикди, жолуму женгиллетирикди», - деп, аны кыйырындан аузу толу къабады. Сора, артка бурулуп, къолун булгъай, гыржынны ёрге тутуп, андан экинчи кере къабады. Алай бла, аны да тауусуп, жигер атлай, тардан чыгъады.

Ийлип, жылтырап агъа тургъан шаудан суудан да ичип, бир кесек баргъанлай, сюрюучоно къарыны ауруп, ичи, бичакъ бла кесгенча, ачып тебирейди. Не болуп къалганын билмей, къарынын кысып, ауругъанын шош этерге кюрешеди. Баргъанын да тыймай, къарычугъун салып, къойларындын артка къалмай атларга кюрешеди. Таягына таяна да тебирейди. Аманын кёрюгенден элине жетеди. Тамам ол заманга кюнню жарыгы да къаяла артына киреди.

Юйюне жууукълаша, ауруу сюрюучоге къажаулугън кёрютеди. Тёзюп болмазча къыйналып, ауруп, ауузундан да кёмюк шыты тёлгюледи. Аузу, тамагъы, къарыны мыдык отдача кюедиле. Ириклерни таныгъан арбазларына бурула-дыла. Аланы макъырғанларын эшитип, юй бийче чыгъады. Ол сагъатда баш иеси, таягына таяна, кючден-бутдан арбазгъа киреди да, къарыну тауусулуп, жерге жыгъылады.

Юй бийчеси, аны чабып тутуп, ёрге кётюрюрге кюрешеди, башын кёкюрюгине кысып, не болгъанын сорады. Сюрюучо кимге тюбегенин билдиреди. Сора: «Игилик этсенг да – кесинге, аманлыкъ этсенг да – кесинге», - деп, садакъачы аны ызындан айтхан сёлзени къайтарады.

Аны эшитгенлей, бийчени ичи от жанады, кёлзери къарангы боладыла. Ол сагъатда мал кютюучо, эс жоя: «Манга айран бер», - деп тилейди.

Юйде акъ болмай, юй бийче чапханлай кюншуглагъа барады. Жиялгъанын да тыймай, арбазына къайтса, эри сингир болуп, къарынындан тутханлай, ауузундан а къан бла бирге шыты кёмюк тёлгюленин кёреди. Айран эрине жарамазын билгенде, тишируу: «Ой, мен не этдим?! Санга бу азапны мен бердим! Сени мен ёлтюрюм!» - деп, чачын-башын жыртады.

Сюрюучо: «Болмачы затла-ны нек айтаса?» - деп, аны тынчайтыргъа кюрешсе да, аны къарыу аздан-аз бола барады.

Тишируну кычырыгъын эшитип, тийре-къоншу жыйы-лады, арбаз халкъдан толады, бийче эрине не айтханын бары да эшитдиле. Экинчи кюн жа-зыкъ малчыны адетде болгъа-ныча басдырадыла. Тишируу

акъылындан шаша башлайды. Эски кийимлерин къайдан эсе да чыгъарып, элли ичинде назмуга ушагъан сёлзени айтханлай айланады. Къабыр-лагъа барып, эрини обасыны къатында олтургъанлай, кюнюн алай ашырады.

-Ухаждаут, жаным эдинг, суй мекликни ахыры эдинг! Къайдан келди садакъачы? Нек сынарга керек эдим мен аны? Нек берирге керек эдим ёлюр отну анга? Нек тийген эдиле мени кёлюме аны сёлзери? Дуняда игилик да, аманлыкъ да бардыла. Кимге къайсы жарашханын билмейсе. Аманлыкъгым не болгъанын кёрдюм. Сенден тилейме кечгинлик. Бу дуняда къалмагъанды жашау манга. Барама мен да санга...

Эдилери Келиматны къабырладан тыяргъа не бек кюрешсе да, болалмайдыла. Дагыда бир къауум кюн ётеди. Сабийле эрикле кыя турганлай, эрини къабырына ауғанлай, тишируну ёлюгюн табадыла. Ала чабып элге къау-гъа хабарны жетдиредиле.

Аны бла таурухубуз бошалады. Жашауугъа игилик этерге кюрешигиз, аны болжалгъа салмагъыз. Аманлыкъны уа болжалдан алмагъыз.

АТТАЛАНЫ Анатолий.

Коллегия

РФ-ни ФСИН-ини КъМР-де Управлениясында болган коллегияда ведомствону быйылны тогуз айында этилгенни эсеплери чыгарылгандыла. Аны ишине УФСИН-ни оңуучулары, уголовный-толтуруучу учрежденияланы таматарлары да кыатышандыла. Аны ведомствону башчысы Мухамед Маржохов бардырганды.

Кемчиликлени кетерирге - бир ай

Повестканы сюзерден алгъа уа къуллуклары бег жарыкылы толтурганла УФСИН-ни сыйлы грамоталары бла ведомствону директоруну Ыразылык писмолары бла сауғанангандыла эмда кезиуле чыла берилгендиде.

Ызы бла Управленияны оператив бёлюмюно таматасы тутулуп турганлары араларнда профилактика къалай бардырылганы юсюнден доклад этгенди. Ол келтирген шартлагъа кёре, оператив-излеу ишлени кезиуле тутмакыладан 35,7 грамм наркотик бла психотроп затла, 31 литр ичги, 570 сотовый телефон сыйрылгандыла. Болумну тапландырыгъа тутулуп турганлары иш бла жалчытуу себеплик этеди. УФСИН-ни баш магъаналы борчларындан бири къырал заказланы кёбейтип, алай бла тутмакылары урунулары кырауду. Озгъан тогуз айны ичинде уа уголовный-толтуруучу системаны учрежденилары 47,9 миллион сом файда алгандыла.

Тыл эм производство жаны бла бёлюмюно къуллукчулары айтханларыча уа, 2005 жылдан бери Управление тахта кёгетле, былтырдан а эт бла кеси кереклерин толусунлай жалчыталады. Быйыл а 40 миллион сом багъасы ашазык затла чыгарылгандыла. Андан сора да, коммунальней жашау болумланы, тутмакылары саулукларына багъыуу игилендируу жаны бла жумушла да толтуруладыла.

Бююнюлукде уа УФСИН-ни битеу объектлерини 83,3 процентинде видеокамерала салынгандыла, башха оборудование да барды. Шендоюго техниканы хайырлынуу низамны игилендирирге онг береди.

Жыйылыуу ахырында Мухамед Маржохов кемчиликлени туура этип, жылны ахырына дери аланы кетерирге кереклисин чертгенди эмда УФСИН-ни къуллукчуларына ишлерин бийик даражада толтурганлары ючюн ырызлыгын айтханды.

УФСИН-ни пресс-службасы.

Прокуратура

Билим берген учрежденияла тинтиликдиле

КъМР-ни прокуратурасы республикада битеу школада бла сабий садлада эмда къошакъ билим берген учреждениялада тинтиуле бардырылды. Ол Наркоконтрольну къуллукчулары Нальчикде 63 номерли сабий садны подвалында «дезоморфин» хазырлаганда хайырланылган затла тапханлары бла байламды. Ала учрежденияда ремонт ишле тамамлагъан адамныкъыла болганы тохташдырылганды.

Тинтиуле кёрюзгенлерича, анга нёгери терк-терк келгенди. Ала экиси да бирге болуп, сабий садны подвалында наркотикни хазырлап, анда хайырлангандыла. Ала уудан сабийле мекямны ичинде болган кезиуде эсиргенлери уа бютонда къужур ишди.

Быллай аманлыкъланы ачыкълар эмда тохтатыр мурат бла республиканы прокурорлары билим берген битеу макемеледе да законла къалай сакланганларын сюзерикдиле. Аны кезиуле мекямланы подваллары, болушлукчу юйлене не халда болганылары, учрежденияда ишлегенли медицина китапчыкълары, от тышюуге къажу жорукъла къалай толтурулганлары тинтиликди.

Битеулеу билим берген учрежденияланы бла сабий садланы таматарлары къуллукларына келишгенлерине энчи эс бурулулукду. Тинтиуле 7 декабрьге дери бардырылдыкдыла.

Бизни корр.

ФУТБОЛ

Айырмалы спортчуланы къайсысы да керекдиле

Россеини футболдан Юг зонасыны экинчи дивизионуну биринчилигини кюзюго кесегин «Спартак-Нальчик» башха командаладан бир ыйыкъгъа алгъа бошаганды. Ол биринчи жерни алгъанын да белгилерчады.

Битеу да оналты матч ойналганды, алада 27 гол урулганды. Башха айтханда, хар оюннга экишер гол окуна жетмейди. Бир жанындан, ол кёп да туююлдо. Аны ючюн былайда талай соруу да чыгъады.

Бек биринчи, чабыуула артыкъ кючю туююк эдиле,

сора ала къалай бла хорлагандыла да?! Аны хыйсабы уа къорууланы иги салынганынды. Башха айтханда, чабыуу да, къорууланы унутулмазгъа керекдиле - жангыз да ол келтирликди жетишимлеге. Сора техника да уллу жерни алады, спартакчыла ала бла къаршы ойнагъан командала толпу кеслерини къабакъларына уруп иерча кезиуле къурай биледиле.

Болсада чабыууларыбызны тинтгенде, бир шартха эс бурургъа керекди. Футболчу матчада он гол урса, ол оюн жалгангана

ушайды. Кыйналып алынган хорлам а кёл кётюреди. Алай бла бизни юч бомбардирибиз - Амир Бажев, Магомед Гугуев бла Каркаланы Алим - сезонда тёртюшер гол ургъандыла, аланы асламысын да тюбешиюно ахыр такыйкъларында.

Быланы санына Марат Дзахмишевни да къошаргъа боллукду. Ол, жыл санына (35 жыл) да къарамай, алыкъа къоркъуталлыкды, сора тыш жерледе командасына эки гол келтирген жангыз спортчуду.

Виктор ШЕКЕМОВ.

«Спартак-Нальчик» бомбардирлерини эсеплери

Бомбардир	Битеу	1 круг	2 круг	Кеси майданда	Тышында	Хорлам келтиргенлери		
						Битеу	Кеси майданда	Тышында
1-3. Бажев Амир	4	4	-	1	3	-	-	-
1-3. Гугуев Магомед	4	3	1	3	1	2	1	1
1-3. Каркаланы Алим	4	3	1	2	2	3	2	1
4-7. Дзахмишев Марат	2	2	-	-	2	2	-	2
4-7. Крамаренко Сергей	2	2	-	1	1	-	-	-
4-7. Соблиров Астемир	2	1	1	2	-	2	2	-
4-7. Тлупов Ислам	2	2	-	2	-	1	1	-
8-12. Ахриев Хасан	1	1	-	-	1	-	-	-
8-12. Богатырев Альберт	1	1	-	-	1	-	-	-
8-12. Дашаев Аслан	1	-	1	1	-	1	1	-
8-12. Дроздов Никита	1	-	1	-	-	1	1	-
8-12. Семенов Владислав	1	1	-	-	1	-	-	1
13-14. Автогол (Демидов)	1	1	-	-	1	1	-	1
13-14. Автогол (Муков)	1	1	-	1	-	-	-	-
Битеу да	27	22	5	13	14	13	7	6

Грек-рим тутушуу

Жыйымдык команданы санында

Москваны «Дружба» спорт комплексинде грек-рим тутушудан Европалы миллетлени кубогу ючюн эришуле баргандыла. Анга талай къыралдан алты команда эки къауумгъа юлешинип къатышханды. Аладан биринде Россеини жыйымдык командасы хорлаганды.

Бек алгъа бизникеле немислиени 8:0 эсеп бла къытхан-

дыла. Ызы бла украинлылары 7:1, азербайджанлылары 6:2 эсеп бла онглагандыла. Азербайджанны спортчулары уа ары дери кеслерини къауумларынды тюркюу бла белоруслы командаланы хорлап чыкъгъан эдиле.

Бизникелеге жетишимни болдуругъа жерлешибиз, Элбрус районну сабий-жаш телю спорт школундан Локияланы

Жамболат себеплик этгенди. Анда тутушур ючюн, ол алгъаракълада сынау сермешледе спортну халкъла аралы эки устасын жыкъганды. Москвада уа Жамболат Германияны келечиси бла тутушуп, 4:2 эсеп бла командасына жетишим келтиргенди. Аны тренер Локияланы Юрий ойретеди.

Анатолий САФРОНОВ.

Бипаирлу

Аскер къуллукъну сайларгъа суйгенлеге

КъМР-ни аскер комиссариатыны Нальчик шахарда бёлюмю РФ-ни Къоруулау министрствосуну бийик билим берген учрежденияларына окуругъа кирирге суйгенлени арасында сайлау ишни бардырады. Аны бла байламлы соруулары

болганла комиссариатха келирге боллукъдула. Аны адреси: **Нальчик шахар, Вологоров аты орам (алгыннгы Красноармейская), 26 мекям.**

Приём 45 отоуда баш, бараз эм байрым кюнледе 14 сагъатдан 17-ге дери бардырылады.

бизникелеге жетишимни болдуругъа жерлешибиз, Элбрус районну сабий-жаш телю спорт школундан Локияланы

Ыйыкылыгъа гараскан

Къочхар. Кёлюгозюну ырахатылыгы бла тынчылыгы сизни болушлукчуларыгыздыла. Тириликте ахшы эсеплеге келтирликди. Жюрегигиз къууанып, иш кёллю боллукъсуз.

Тана. Бараз кюн юйор жашаууызгъа себеп болурча заманды. Эригиз неда юй бийчегиз бла даулашла чыгып эселе, аланы тап жанына бурургъа ашыгыгыз.

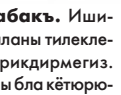
Эгиле. Жашаууызда магъаналы жумушларыгызны бу кезиуде тамаларгъа артык итинмегиз. Бу ыйыкъда ишни сагыш этмегенлей къолгъа алыргъа алданыу уллу боллукъду.

Айрычабакъ. Ишигизде таматаланы тилеклеригиз бла эрикдирмегиз. Карьера жаны бла кётюрюлюу вопросланы да болжалга салыгыз.

Аслан. Къоркъуулу затлагъа къатышыргъа боллукъсуз. Чыгарыкъ эсеплени санамагъанлай, ишни тири къолгъа алмагыз. Дипломатиялык дегенни да унутмагыз.

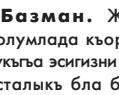
Къыз. Жарыкъ кёллююкге артыкъ ишанмагыз: хар не сиз сунганча аламан туююлдо. Къолуыздан келмеген жумушлары этерге сёз бермегиз. Усталыгыгыз бла байламлы ишигизде законлукъгъа таяныгыз.

Базман. Жууаплы болумлада къоркъуусузлукъгъа эсигизни буругуз. Усталыкъ бла байламлы жашаууызда магъаналы атламан этмеге корешигиз, ала игиге келтирмеге боллукъдула. Байрым кюн ахшы хапар эшитиркизиз.

Акъырап. Нерваларыгыз къозгъалмаз ючюн тегерегигизде ырахатылыкъгъа себеплик этген болумланы къурагыз. Асыры къыйын ишни къолуызгъа алып тебиремигиз: къарыууыз жетмей къалыргъа да болур.

Марачу. Сиз арыгъансыз, солургъа сюесиз. Солуу кюнледе шахардан тышына чыгаргъа корешигиз, къазаутдан узагыракъгъа.

Текеимойуз. Иш жаны бла тюбешилеге тап заманды, алай магъаналы къагытлагъа къол салмагыз. Къадарны сынаргъа таппынууыз болганлыкыгъа, къоркъуу чыкъган жумушлагъа къатышмазгъа корешигиз.

Суукъуй. Ахча жаны бла тынчайыргъа суйюп, бир ненча ишде ишлегенлеге бу ыйыкъда онг чыгаргъа боллукъду. Алай алгыннан окуна хар вариантха да тынгылы къарагыз.

Чабакъла. Ишигизни юйренген ызыгыздан таймагъанлай элтип турургъа керекмейди. Тегерегигизде дегилеге да артыкъ къулак салмагыз, ала сизге не хазна болушурла. Жюрек сезимигиз да алдарга боллукъду.

Текеимойуз. Иш жаны бла тюбешилеге тап заманды, алай магъаналы къагытлагъа къол салмагыз. Къадарны сынаргъа таппынууыз болганлыкыгъа, къоркъуу чыкъган жумушлагъа къатышмазгъа корешигиз.

Суукъуй. Ахча жаны бла тынчайыргъа суйюп, бир ненча ишде ишлегенлеге бу ыйыкъда онг чыгаргъа боллукъду. Алай алгыннан окуна хар вариантха да тынгылы къарагыз.

Чабакъла. Ишигизни юйренген ызыгыздан таймагъанлай элтип турургъа керекмейди. Тегерегигизде дегилеге да артыкъ къулак салмагыз, ала сизге не хазна болушурла. Жюрек сезимигиз да алдарга боллукъду.

Башламчылык

Ниет байлыгы ёмюрледе сакъланырча

- Барыбыз да саулай кючю-бюзню салып, музейни алай ачханбыз. Мында илму тинтиуле эм излеу ишле бардырылыкдыла, тапкала уа экспонатладан толлукдыла, - дегенди лицейни директору Мухамед Лихов, жыйылганланы алларында сёлеше.

Сагъынылган фондну башчысы поэтни кызы Отарланы Римма музейни ачаргъа болушханланы барысына да ыразылыгын билдиргенди. «Жар бирибиз да кесибизни акъылыбызда тууган журтну суратлай, ол ариу болса сиебиз. Аны ючюн а элинги, жеринги культурасын, тарыхын, адетлерин-төрелерин билдире керекди. Тууган журт төлюлени сынамыларын, жигитлерини атларын, фахмуллары кыйгын тин байлыкны сакълайды», - дегенди ол.

Поэтни энчи хунерини юсюнден а жыйылганлагъа КъМР-ни Жазуучуларыны союзуна правленини председатели Бепайланы Муталип билдиргенди. Ол аны культураны айнытуугъа салган кыйыны ючюн, фронтда болдурган жигитлиги ючюн алган саугаларын да сагъынганды. Керимни поэзиясы

Тырныаузну биринчи номерли лицейинде Отарланы Керим атлы музей ачылганды. Анда КъМР-ни халкъ поэтини сурат архиви, биринчи басмаланган чыгармалары, китаплары эм кесини энчи затлары да бардыла. Бу башламчылык аны коллективинден бла назмучуну атын жюрюген фонддан чыкъланды. Элбрус районну администрациясыны башчысы Уяналаны Казим бла районну жер-жерли самоуправлениасыны советини председатели Отарланы Исмайыл да анга ыразы болгандыла.

төлюлеге кълалырча, ёмюрледе сакъланырча этерге бизни борчубузду, дегенди ол.

Издатель Мария Котлярова музей тюенени, бююнню эм келир кюнлени бирге жыйыдырылган иш болганын белгилегенди. Бююн былайда озган ёмюрню бир кесеги сакъланганы бла бирге тамбланы мурдору да салынады, дегенди. Ызы бла, поэтни назмуларын бирин окъуп, музейге саугъа да этгенди.

Тукъум таматаланы келечиси Отарланы Хамит Керимни жашау эм чыгармачылык

жолуну юсюнден сёз бардырганды. Аны поэзиясында адамны суратланууну энчилигин, ол тюзлюкге ийнанганын, анга кертичилиги да кълалганын да чертгенди.

Философия илмуланы доктору, профессор Эфендиланы Салих назмучуну чыгармачылыгы малкъар адабиятны айнытууда магъаналы ыз болганыны юсюнден айтханды.

-Отар улу бизни литературазыда жангыча жазып тебирегенден бири эди. Ол заманда кёлпелча, кесини чыгармаларында кълралны терк айнып барууну,

Бепайланы Муталип.

Мария Котлярова.

адамны халал кыйыныны, тууган жерни айбат табиогъатыны юсюнден жазганды. Керим да, Совет власть хунерин ачыкъларгъа, айнытыргъа онг бергенден бири болуп, миллет культурагъа кюшумчулык этгендени ал сатырындады.

Адабият ингирни кезиунде

лицейчиле халкъ поэтни чыгармаларын окъугандыла. Аны жашаууну эм тамамлаган ишлерини юсюнден видеопрезентациягъа къарагандыла.

Алиса ТАРИМ,
Элбрус районну администрациясыны пресс-службасыны башчысы.

Мадар

Тарыхны терс кёргозтгенлеге къажуа сюелликди

Аллай бёлум Къоруулау министерствону мурдорунда кълраллыкды эмда ол 2016 жылда ишни кёлгъа алыргъа керекди. Аны мураты - аскер-тарых шартланы терс кёргозторге кюрешгенлени ачыкъланду.

Ётюрюкюлени бла хыйлачыланы халкъгъа туура этиу бла кюреширек аскерчилени конкурс бла аллыкдыла. Сайланган а тынгылы диплом ишлери неда кандидат диссертациялары болгандыла этилликдиле. Тарых факультетледен

бла вузланы кафедраларындыла жашлагъа, бютунда дипломлары болгандыла да жол ачылыкды.

Жаш специалистле Экинчи дуняя уруу бла байламлы битеу керти документлени тинтирикдиле, россейли эмда

тыш кълраллы алимлени, политологаны, жазуучулары бла кинематографистлени ишлеринде Уллу Ата журт урушну жылларында совет халкъны хорламгъа салган кыйыныны юсюнден терс шартланы ачыкъларыкдыла.

Андан сора уа илму рота ётюрюкюлени басмагъа чыгарлыкды. Керек болса уа, аланы жайгандыла сюде да берликди.

Виктор БАРАНЕЦ,
«Комсомольская правда».
№42, 2015 ж.

Учредитель: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительство

**Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал**

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь)
ТИКАЛАНЫ Фатима

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиндиклерин кълоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагъа КъМР-ни Басма эмда асламлы коммуникация жаны бла кълрал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет "Тетраграф" ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикте кёре 19.00 сагъатда къл салынады. 20.00 сагъатда къл салынганды.

**ГАЗЕТНИ НОМЕРИН
ЧЫГАРГАНЛА:**

Кульчаланы Зульфия - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия- жууаплы секретары орунбасары;
Зезаланы Лида - (1, 2, 3, 4-чю бетле),
Бийчеккуланы Жаннета-5, 6, 7, 8-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2100 экз. Заказ № 1905
Багъасы 10 сомду

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru